

Katedra fyziky Vojenské akademie v Brně 1951 – 2001

František Cvachovec

Úvodem

Vojenská akademie a s ní katedra fyziky završuje v roce 2001 padesát let svého trvání. Za tak dlouhé období se na vývoji katedry fyziky podílely dvě až tři generace pracovníků vysokoškolských učitelů, techniků, řemeslníků a administrativních pracovníků. Pro drtivou většinu z nich se stal pobyt na katedře víc než jen krátkou epizodou. Jejich práce zaslouží tuto malou pozornost věnovanou ohlédnutí za uplynulými padesáti lety.

Textová část publikace čerpá z materiálů, které v minulosti zpracovali Dr. Z. Kudělásek, Dr. V. Janků, doc. Dr. J. Beránek, prof. Dr. J. Říčka. V jejich práci pokračovali prof. Dr. F. Cvachovec, CSc. a doc. Ing. O. Zmeškal, CSc., kteří dali textu konečnou podobu. Obrazovou část vytvořil Dr. M. Komárek, CSc.

Od založení do současnosti

Katedra fyziky vznikla po založení VTA 1. 9. 1951. Před založením VTA byly na Vysoké škole technické Dr. Edvarda Beneše dva fyzikální ústavy. První určený pro posluchače stavitelství a architektury vedl prof. Dr. Antonín Vašíček a druhý pro přípravu posluchačů fakulty strojní, elektrotechnické a chemické vedl prof. Dr. Jan Potoček. Každý ústav měl vlastní vybavení fyzikálního praktika, sbírky demonstračních pokusů byly společné. O sbírky demonstračních pokusů se zasloužili zejména prof. Dr. Vladimír Novák a prof. Dr. František Nachtigal. Při dělení ústavů přešel prof. Dr. A. Vašíček na civilní fakultu stavební a prof. Dr. Potoček byl postaven do čela katedry fyziky na VTA. Učitelství sbor katedry tvořili převážně učitelé původního ústavu prof. Dr. Potočka a nově přijatí pracovníci. Jmenujme Jana Čermáka, Ladislava Dvořáka, Jaroslava Kučeru, Zdeňka Kudělásku, Antonína Syrového, Jaroslava Václavíka, Valentína Váňu, Františka Zřídka veselého a další. Později přišli Jaroslav Říčka (1954 - †1984), Ivan Šantavý (1954 - 1966, odchod na VUT), Ing. V. Juráš (1954 - 1958, odchod na VUT), M. Vaňková (1955 - 1958, odchod na VUT), V. Janků (1955 - 1995, odchod do důchodu), B. Jedličková (1956 - 1958, odchod na VUT), M. Macur (1956 - 1958, odchod na VUT), R. Morawitz (1956 - 1958), Ing. M. Vízdal (1957 - 1964, odchod na SVVŠ Koněvova). Výuku laboratorního cvičení technicky zabezpečovali odborní instruktoři Jaroslav Juříček (do r. 1974, kdy odešel do důchodu) a Štěpán Lang (do r. 1956). Na katedře dále pracoval nejméně jeden řemeslník.

Počáteční období katedry se vyznačovalo značnou pozorností výuce. Velmi kladnou roli sehrávala skromnost a kritičnost vedoucího katedry prof. Dr. Potočka. Důraz na metodickou práci se stal trvalým rysem práce katedry i po odchodu prof. Dr. Potočka na UK Praha. Vedení katedry se ujal plk. prof. Ing. Jaroslav Procházka, jehož odborným zájmem byla astrofyzika. Po jeho odchodu na katedru matematiky se náčelníkem katedry stal doc. Jiří Beránek. Odborně byl doc. Dr. Beránek zaměřen na teorii proudění. Zástupcem vedoucího katedry byl doc. Dr. Ivan Šantavý.

V r. 1958 došlo k významnému vývoji brněnského školství. Obnovují se další fakulty VUT, kterému akademie předává budovy, odcházejí také učitelé. Omezuje se příprava inženýrů pro braný průmysl, těžiště je zaměřeno na výchovu důstojníků. Na katedru přichází

řada nových pracovníků: František Malý (1961 - 1984, odchod do důchodu), Dr. Pavel Vašina (1961 - 1975, odchod na VUT), J. Rumpel (1961 - †1964), Vladimír Žaludek (1962 - dosud), J. Polách (1962 - 1966, odchod na Fakultu lékařskou UJEP), T. Kavka (1963 - 1966, odchod do redakce Čs. čas. pro fyz.), L. Hermanová (1962 - 1969, odchod do zahraničí), V. Mejlík (1963 - 1975, vynucený odchod do MEZ Brno), František Cvachovec (1963 - dosud), J. Šmíček (1963 - 1975, vynucený odchod na VÚ 070), Dr. S. Synek (1964 - 1976, odchod do VÚ 060), Josef Škorpík (1965 - dosud), M. Kheilová (1964 - 1972, vynucený odchod na VUT), Ing. V. Losík (1966 - 1975, vynucený odchod do Pozemních staveb), Milan Beneš (1966 - †1992), Ing. František Schauer (1963 - 1993, odchod na VUT). Přes nepříznivý politický vývoj v zemi, na katedře fyziky se vytváří dobré pracovní klima. Úspěšně se rozvíjí práce dvou odborných skupin. Skupina polovodičů se formuje kolem Dr. P. Vašiny, Dr. S. Synka a Dr. S. Heži. Dr. V. Dvořák a Dr. Z. Kudělásek (†1984) pracují v oblasti detekce a spektrometrie smíšeného pole neutronů a záření gama. Tyto práce souvisejí s ochranou proti jadernému záření a jsou podporovány natolik, že při katedře vzniká detašované pracoviště, jehož náplní je výzkum ochrany objektů a posádek vojenské techniky proti jadernému záření. Členy detašovaného pracoviště byli Ing. R. Číhal, Dr. M. Doložilík, technik P. Růžička, A. Straková, později na pracoviště nuceně přecházejí Dr. Z. Kudělásek, Dr. J. Šimíček. V roce 1977 se pracoviště oddělilo od katedry a bylo integrováno do VÚ 070. Vedení skupiny aplikované jaderné fyziky přebírá Dr. F. Cvachovec, CSc. Skupinu polovodičů po odchodu Dr. P. Vašiny, CSc. na VUT vede Dr. S. Heža a později Ing. F. Schauer. Katedru vede prof. Dr. J. Říčka (1976 - 1984). V tomto období katedra prožívá nejúspěšnější rozvoj odborné práce, nabývá práva školícího pracoviště ve fyzice polovodičů a v jaderné fyzice.

Zajímavý okruh pracovníků, kteří prošli katedrou tvořili absolventi studia fyziky na různých přírodovědeckých fakultách, kteří na katedře fyziky sloužili prezenční službu. Jmenujme J. Bacílka, V. Zdražila, D. Krupku, T. Zemčíka, S. Vepřeka, M. Ondříčka, M. Holmana, P. Pittermana, Jirouška, J. Jambora. Mnozí z nich se stali kmenovými pracovníky katedry, jako např. V. Janků, V. Žaludek, J. Šimíček, F. Cvachovec, J. Škorpík, F. Schauer, V. Losík, M. Beneš, P. Tiller.

Katedrou procházejí Z. Bilík (1970 - 1977, odchod na VUT), Ing. Jiří Horák (1978 - 1984, odchod do HUKO Prešov), V. Trejbalová (1973 - 1976, odchod do VÚPT). Přichází Karel Zubík (1981 - dosud), Ing. Ota Salyk (1984 - 1993, odchod na VUT), Ing. Oldřich Zmeškal (1984 - 1993, odchod na VUT), krátce Ing. Jaroslav Polcer (1988 - 1993, odchod na VUT), Dr. Petr Sládek (1984 - 1990, odchod na Pedagogickou fakultu MU) do skupiny polovodičů; M. Komárek (1977 - dosud), P. Paul (1981 - 1986, odchod na VÚ 060), V. Lempera (1984 - 1988, odchod do VÚ kovoprůmyslu), M. Kovář (1988 - 1995, odchod do soukromé firmy), Ing. J. Kuchař (1984 - 1995, odchod do soukromé firmy), Dr. P. Tiller (1988 - 1997, odchod do AutoContu) do skupiny aplikované jaderné fyziky.

V r. 1983 přebírá vedení katedry Dr. V. Janků, zástupcem vedoucího katedry je jmenován doc. Dr. F. Cvachovec, CSc. V tomto období úspěšně obhajují kandidátskou disertační práci Dr. M. Beneš, Ing. P. Paul a M. Komárek v oboru ochrana proti záření, Ing. O. Zmeškal v aplikované fyzice, Ing. O. Salyk v elektrotechnologii.

V roce 1989 je do funkce náčelníka katedry jmenován doc. Ing. M. Novotný, CSc. který setrvává v této funkci do roku 2001 V období vedení katedry doc. Novotným přicházejí na katedru Dr. J. Kohout, CSc. Dr. F. Vižďa, Phd. Mgr. Cenek, Dr. Truhlář. Naopak v roce 1993 odcházejí na nově založenou Fakultu chemickou VUT prof. Ing. F. Schauer, DrSc., doc. Ing. O. Zmeškal, CSc. Ing. O. Salyk, CSc. a Ing. J. Polcer, dále odcházejí Ing. M. Kovář, Ing. J. Kuchař a Dr. P. Tiller. Personální situace katedry se odchodem výkonných pracovníků značně zkomplikovala.

V r. 2001 je po výběrovém řízení vystřídán ve vedení katedry doc. Novotný prof. Cvachovcem.

Pedagogická práce katedry

Na katedře byl vždy kladen značný důraz na metodickou práci. Téměř ve všech obdobích byla vytvořena atmosféra zájmu o diskuse na různá fyzikální témata. Jejich středem byli doc. Dr. Šantavý, Dr. Z. Kudělásek, doc. Dr. Říčka i další. Pro méně zkušené učitele byl značným přínosem seminář oficiálně vedený k filosofickým otázkám fyziky, ale ve skutečnosti převládala diskuse k všem možným tématům z fyziky.

V počátečních obdobích existence katedry byla vykonána ojedinělá práce překlady třídílné učebnice sovětských autorů Friše a Timorjevy. Na překladu se podíleli J. Čermák, L. Dvořák, J. Kučera, J. Ondrášek, A. Syrový, J. Václavík, V. Váňa, F. Zřídka veselý pod vedením prof. dr. Potočka. Dále byla přeložena sbírka příkladů Sacharov, Kosminkov. Přeložili J. Kučera a A. Syrový. Učitelé katedry se podíleli na překladu učebnice kvantové mechaniky od Blochinceva.

Byly rozvíjeny metodiky jednotlivých forem výuky. V přednáškách se velké úsilí věnovalo reálnému experimentu. Katedra fyziky na Vojenské akademii byla dlouho jedinou technickou školou v Československu, která měla kompletní vybavení demonstračními pomůckami k celému základnímu kurzu fyziky. Mnoho pokusů vzniklo iniciativou učitelů ve spolupráci s dílnou katedry nebo s ústředními dílnami. V tomto směru vykonali mnoho práce doc. Dr. Šantavý, F. Malý, Dr. V. Mejlík, Dr. V. Žaludek, Dr. P. Vašina, Dr. S. Synek a Dr. F. Cvachovec. Přípravou demonstračních pokusů byli postupně pověřeni B. Župka, A. Kytlica, Š. Konupčík a v současnosti pouze na část úvazku V. Pacholík.

Pro výpočetní cvičení se podařilo sestavit a používat examinační systém umístěný v posluchárnách. O tento systém se zasloužili zejména doc. F. Schauer, Ing. O. Zmeškal, Ing. J. Polcer a další. Examinace pomocí výpočetní techniky se používala i v laboratorním cvičení a v přednáškách.

Legendou laboratorního cvičení stal J. Juříček, posluchači nazývaný „děda chyba“. Jeho přezdívka vznikla na základě trendu pěstovaného v našem laboratorním cvičení, jehož obsahem bylo rozbor a plánování průběhu experimentu a kritické hodnocení výsledků experimentu. Laboratorní cvičení bylo štědře podporováno vedením školy, jeho vybavení bylo natolik bohaté, že úlohy základního charakteru se dělaly frontálně. Pouze přístrojově velmi náročné úlohy z fyziky polovodičů a jaderné fyziky posluchači absolvovali cyklicky. Tento způsob práce opět ojedinělý na vysokých školách se udržel až do současnosti. Zatímco základní části laboratorního cvičení udílel strategii J. Juříček, později B. Župka, úlohy nadstavbové z jaderné fyziky a fyziky polovodičů rozvíjeli L. Dvořák, Z. Kudělásek, F. Cvachovec, P. Vašina, S. Synek, S. Heža, F. Schauer a další. Přípravou úloh laboratorního cvičení se zabývali dále J. Vosmek, P. Šustek, J. Horák, J. Vala a v současnosti Z. Vacek. Velmi obtížná situace nastala pro laboratorní cvičení v r. 1990, kdy došlo ke stěhování katedry z objektu Žižkova do objektu kasáren na ulici Šumavské. O znovuvybudování posluchačských laboratoří se značnou měrou zasloužili Dr. K. Zubík, J. Vala.

Zajímavou částí pedagogické práce byla účast učitelů katedry na výuce na Vojenské akademii v Káhiře Akce MTC přispěla ke zdokonalení v anglickém jazyce a účastníkům poskytla řadu zajímavých zážitků. Zúčastnili se jí doc. Dr. Šantavý, doc. Dr. Beránek, doc. Ing. Schauer, CSc., doc. Dr. Vašina, CSc., Dr. Synek, CSc., RNDr. Žaludek, Š. Konupčík.

Velká pozornost byla věnována také práci s talentovanými posluchači Vojenské Akademie a později také VUT. V 70. a 80. letech byly pravidelně organizovány soutěže Studentské

vědecké odborné činnosti, kterých se účastnili posluchači různých specializací (O. Zmeškal, J. Macků, J. Polcer, A. Antal, R. Jalovecký, O. Záleský, O. Nikodým a další)

Vědecká práce

V prvních letech existence katedry bylo hlavní úsilí jejích pracovníků zaměřeno na pedagogickou práci. Teprve později se začala rozvíjet odborná práce. Služebně nejstarší členové katedry Potoček, Procházka, Beránek, Říčka, Šantavý pokračovali ve svém původním zaměření. Další členové formovali skupiny se zaměřením na nejnovější trendy tj. jadernou fyziku (Dvořák, Kudělásek, Kučera) a fyziku polovodičů (Vašina, Synek, Heža). Zakladatele skupin následovali nově příchozí členové katedry, do jaderné fyziky J. Šimíček, F. Cvachovec, M. Kheilová, Z. Bilík, M. Beneš, P. Paul, V. Lempera, M. Komárek, M. Kovář, J. Kuchař, P. Tiller, na detašovaném pracovišti M. Doložilek, R. Číhal, do fyziky polovodičů V. Žaludek, F. Schauer, Rumpel, J. Škorpík, K. Zubík, P. Sládek, O. Salyk, O. Zmeškal, Nevěčný, aspirant J. Polcer.

Skupinu jaderné fyziky (později aplikované jaderné fyziky) vedl v období do roku 1977 Dr. L. Dvořák, CSc. Později po odchodu Dr. Dvořáka v r. 1977 do VÚ 070 vedl skupinu RNDr. F. Cvachovec, CSc. až do r. 1992. V tomto roce byla tehdejším náčelníkem katedry plk. doc. Ing. Novotným, CSc. vyhlášena svoboda bádání a obě odborné skupiny rozpuštěny. Skupina aplikované jaderné fyziky si vytvořila velmi silné odborné vazby na Ústav jaderného výzkumu v Řeži, kde měla u nově postaveného experimentálního reaktoru k dispozici experimentální kanál. Práce byly zaměřeny do ochrany objektů vojenské techniky proti jadernému záření a proto podporovány školou a nadřízenými vojenskými orgány (tankovým vojskem). Další významné spolupráce se vytvořily s Výzkumným ústavem Vítkovických železáren vedeným akademikem Mazancem, se Škodou Plzeň (experimentální reaktor ve Vochově), s Výzkumným ústavem syntetických pryskyřic a laků v Pardubicích kde se vyvíjely stínící materiály proti smíšenému poli záření, s výrobcem vojenské techniky Závody těžkého strojířtva v Martině a dalšími podniky. Řešená problematika dozimetrické ochrany, radiačního poškození, detekčních a spektrometrických metod, výpočetních transportních metod byla natolik přitažlivá, že se vytvořila široká skupina složená z předních československých odborníků, kteří ještě dodnes zaujímají v uvedených oborech významná postavení. Jmenujme alespoň některé: doc. Ing. F. Spurný, DrSc. z Ústavu jaderné fyziky, Ing. Z. Prouza, CSc. Státní ústav jaderné bezpečnosti, Ing. O. Neruda z Vojenské lékařské akademie, doc. Ing. T. Čechák, CSc. a doc. Ing. J. Klusoň, CSc. z katedry dozimetrie FJFI ČVUT Praha. Ve VÚ 010 v Břehyni byla vybudovaná pro skupinu hala, kde se testovaly ochranné radiační vlastnosti materiálů a vozidel. Byla navázána i zahraniční spolupráce, která vzhledem ke spojitosti s vojenskou technikou mířila pouze do zemí bývalé Varšavské smlouvy. Pracovně nejvýznamnější byly kontakty s pracovníky z Polska a Bulharska. Publikační činnost byla zaměřena většinou do rezortních pramenů s omezenou distribucí, což způsobilo relativní izolovanost a malou publicitu zejména v časopisech zemí Západní Evropy.

Po rozpuštění odborné skupiny aplikované jaderné fyziky částečně navázala na problematiku skupinka tvořená doc. Cvachovcem, RNDr. Tillerem, Z. Vackem a částečně i RNDr. Komárkem. Díky spolupráci s Ústavu jaderného výzkumu a fyziky v Řeži se podařilo začlenit do spolupráce na kvalitních úkolech i na mezinárodní úrovni (např. International Atom Energy Agency Wien) a tak získat řadu spoluprací na výzkumných projektech společně s pracovníky z PTB Braunschweig, Kurčatov Moskvy, Energetického institutu Obninsku (v tomto ústavu byla uvedena do chodu první jaderná elektrárna), jaderných ústavů v Rozendorfu a Cadarache. Nezanedbatelné jsou i projekty vojenské vědy zaměřené na modernizaci radiační ochrany, které skupina řešila ve spolupráci s VTÚO Brno.

Skupina polovodičů (Dr. Heža, Dr. Synek, CSc., Ruml, Ing. Losík) byla vedena RNDr. P. Vašinou, CSc. do roku 1975. Pracovala na problematice fyziky polovodičů. Po odchodu P. Vašiny na VUT se nově zformovala pod vedením F. Schauera (Dr. Heža, Dr. Žaludek) a začala věnovat problematice studia transportních jevů v amorfních polovodičích. V této oblasti byly navázány spolupráce s Fyzikálním ústavem ČSAV v Praze (Dr. J. Kočka, Ing. V. Šmíd) při studiu vlastností amorfního křemíku, s katedrou fyziky Chemicko technologické fakulty v Pardubicích (Doc. F. Kosek, Doc. Z. Cimpl, Dr. J. Zajíc) při studiu vlastností chalkogenidů a s Ústavem makromolekulární chemie ČSAV (doc. S. Nešpůrek) při studiu organických materiálů. Díky iniciativě F. Schauera i dalších členů skupiny se podařilo mimořádným způsobem rozšířit materiální základnu skupiny (z prostředků Vojenské Akademie bylo zakoupeno vakuové technologické zařízení pro přípravu vzorků studovaných materiálů, z ústavů ČSAV další dvě). Všechna tato zařízení se využívají na Fakultě chemické VUT dodnes. Další rozvoj práce skupiny nastává s příchodem aspirantů O. Zmeškala, K. Zubíka, O. Salyka, P. Sládka.

V souvislosti s prací obou skupin se rozvinula rozsáhlá a úspěšná studentská odborná činnost. Studenti se nejen podíleli na odborné práci katedry, ale jejich práce dosahovaly úctyhodné úrovně a mnohokrát uspěly v soutěži se studenty civilních škol. Vítězem celostátních kol v jaderné fyzice se stali Rudolf Jalovecký, ve fyzice polovodičů Oldřich Zmeškal, Jaroslav Polcer, Josef Macků, Alexander Antal. Na předních místech se umístili Oto Záleský, O. Nikodém. Někteří z nich se později stali kmenovými zaměstnanci katedry, resp. VA (O. Zmeškal, R. Jalovecký, J. Polcer. Jejich úspěchy překračovali rámec Vojenské Akademie. Tyto studentské práce ve většině případů vyústily i v diplomové práce, které vedli zkušeni učitelé katedry. Někteří ze studentů pak na katedře pokračovali ve studiu i v rámci interní aspirantury (O. Zmeškal, J. Polcer - nedokončil, A. Poruba)

Katedra měla právo školících pracovišť v jaderné fyzice a Vojenská akademie sdílela společnou komisi pro obhajoby kandidátských prací s Universitou Karlovou, ČVUT, ÚJV Řež a ÚJF Řež (ÚJV a ÚJF Řež později vytvořily vlastní komisi). Práce této komise pod předsednictvím prof. Ivana Wilhelma, místopředsednictvím doc. Sabola a prof. Cvachovce končí letos (2001) svoji činnost. Dále měla katedra právo školícího pracoviště v aplikované fyzice, kondenzované fázi a ve společné komisi pro obhajoby s VUT Ústavem přístrojové techniky pracovali akademik A. Delong, prof. V. Kapička, doc. A. Syrový, doc. I. Šantavý, prof. L. Štourač. Problematika polovodičů na katedře skončila v roce 1993 odchodem pracovníků prof. Ing. F. Schauera, DrSc., Ing. O. Zmeškala, CSc, Ing. O. Salyka, CSc. a Ing. J. Polcera na VUT.

Obě odborné skupiny představují patrně to neúspěšnější, co v oblasti odborné práce na katedře vzniklo.

Na katedře dále pracovala skupina zabývající se metodikou výuky. Neměla však jednotící pracovní tematiku. Hlásili se k ní RNDr. V. Janků, V. Mejzlík, L. Hermanová, RNDr. J. Škorpík, který jako jediný obhájil v tomto oboru kandidátskou disertační práci (1989), občas k práci této skupiny přispěli i prof. J. Říčka a F. Malý.

V nejnovější historii katedry přišli RNDr. J. Kohout, CSc. v r. 1995 a RNDr. F. Vižďa, Ph. D. v r. 1996. Dr. Kohout, CSc. se zabývá mechanickými vlastnostmi konstrukčních materiálů, především litin s kuličkovým grafitem. V této oblasti spolupracuje s Ústavem materiálového inženýrství FSI VUT Brno. V současné době se rozbíhá spolupráce s Ústavem fyziky materiálů Vídeňské univerzity v oblasti modelování extrémních plastických deformací kovů. Dr. Kohoutovi se daří získávat granty a odborné projekty. Rozvinul nebývale rozsáhlou publikační činnost.

Dr. F. Vižďa pracuje ve fyzice tenkých optických vrstev. Spolupracuje rovněž velmi úspěšně s katedrami fyziky pevné fáze a fyzikální elektroniky PF Masarykovy univerzity.

Z VVŠ Vyškov přišel Dr. Truhlář, který se věnuje dozimetrii radonu. Ve spolupráci s prof. Šedou vyvinul zdařilý ionizační dozimetr radonu.

Po celou dobu existence katedry byla věnována značná pozornost prezentací výsledků jejich pracovníků a to i přesto, že v 70. letech nebyla tato činnost ve vojenských institucích podporována. Zaměstnanci katedry se účastnili jednak mezinárodních konferencí zaměřených do oblastí řešené problematiky a to v tuzemsku i zahraničí (Praha, Kišiněv, Budapešť, Užhorod, Varna), přispívali do tuzemských i zahraničních časopisů. Přispívali také do časopisů s vojenskou tematikou. Za povšimnutí stojí, že na indexovaných publikacích vzniklých na Vojenské akademii zaznamenaných např. v časopiseckých bázích Current Contents a Web of Science, se velmi významně podílejí autoři Schauer, Zmeškal, Cvachovec, Kohout a Vižďa.

Dále nesledujeme činnost členů katedry, kteří Vojenskou akademii opustili, i když na jiných pracovištích výzkumných, vysokoškolských nebo v soukromých podnicích jsou velmi úspěšní. Učiníme jedinou výjimku v případě Dr. T. Kavky, který se stal profesorem na Tufts University v Bostonu. Zúčastnil se práce širšího mezinárodního týmu, kterému se podařilo experimentálně nalézt tau neutrino, což je dvanáctý a poslední člen Standardního modelu elementárních částic.

Technický úsek a sekretariát

Pedagogická a odborná práce katedry byla vždy podporována technickým úsekem, jehož pracovníci se starali o materiálové zázemí katedry, podíleli se na výrobě a údržbě přístrojů a zařízení, na přípravě demonstračních pokusů a technickém řízení posluchačských laboratoří. Za roky existence katedry se vystřídala řada pracovníků. Pokusme se je alespoň vyjmenovat. Pracovali zde F. Lukeš (1952 - †1957), H. Suchý (1953 - †1957), J. Sláma (1967 - 1972), J. Juříček (1951 - s přerušením do r. 1974), Š. Lang (1951 - 1956 důchod), A. Kytlica (1956 - †1982), A. Straková (1961 - 1970), B. Župka (1956 - 1974), J. Vosmek (1964 - 1976), Š. Konupčík (1966 - 1994), J. Hloušek (1967 - 1969 odchod do zahraničí), P. Šustek (1968 - 1978), V. Pacholík (1970 - dosud), J. Vala (1967 - 1995), A. Eliáš (1967 - 1970), V. Kerndl (1970 - 1972), Ivana Kovářová, J. Černý (1993 - 1996), J. Rejfek (1979 - 1980), Š. Půček (1977 - 1985), L. Horký (1983 - 1987), Eva Jílková (1987 - 1993), Z. Vacek (1974 - dosud). Kromě J. Juříčka, k nejvýraznějším osobnostem mezi techniky patřili (a patří) V. Pacholík, J. Vala a Z. Vacek, kteří prosluli vynikajícími výkony při výrobě a opravách složitých zařízení pro odbornou práci i výuku. Bez špetky ironie personifikují představu o „zlatých rukou“. V tomto ohledu se k nim řadí i učitelský pracovník Z. Bilík, který např. v době embargovaných materiálů navíjel zpoždovací mikrosekundovou linku apod.

Hlavou pohybuje krk a tím jsou na katedrách sekretářky. Některé se katedrou jen mihly, jiné setrvaly řadu let. Vzpomeňme si alespoň na „trvalky“. Patřily k nim D. Čudová, M. Koláčková, M. Kramářová, B. Vrbová, V. Fialová. Po drastické redukci katedry na 13 pracovníků se další trvání funkce sekretářky stala neproduktivní a proto při poslední redukci tabulkového místa byla zrušena.

Společenský život katedry

K životu pracovního kolektivu patří i společné zážitky při příležitosti jako jsou kulatá výročí členů katedry, oslavy postupu ve služebním žebříčku, dosažení kvalifikačních stupňů, přechod do stavu manželského, příchod potomků. Uzavírají se kamarádství, přátelství (bohužel i nepřátelství, ale ta necháme stranou). Superpozicí těchto událostí je společenský život katedry. Po celou dobu existence katedry se čas od času na katedře uspořádala při některé z výše uvedených příležitostí společné posezení s hudbou vyluzovanou katederními

muzikanty Z. Kuděláskem, I. Šantavým, P. Vašinou, S. Hežou, L. Kerndlem, J. Valou, M. Doložilkem, P. Růžičkou, v nejnovějším období K. Truhlářem.

Další formou zábavy provozované v „poloilegalitě“ byla karetní hra taroky, která se udržela až do současnosti. K nejvášnivějším provozovatelům patřili V. Žaludek, J. Škorpík, F. Cvachovec, M. Komárek a další.

V období let 1970 - 1985 se chodilo „na pivo“. Za nejlepší pivo na světě bylo postulováno Černoohorské pivo, které se čepovalo U třech kohoutů. Myšlenkovým vůdcem těchto setkání byl Z. Kudělásek, L. Dvořák a učenlivými žáky F. Cvachovec, F. Malý, S. Heža, P. Paul, V. Janků a další. Do druhého piva se bádalo, což často znamenalo prohlídku a diskusi čerstvých výsledků výpočtů neutronových spekter od sálových počítačů MINSK 22, ZPA, EC1030, EC1045. Potom následovala volná diskuse, což občas znamenalo výpočet příkladů z fyziky pro přítomné studenty brněnských škol, ale také populární výklad vyšších partií z fyziky (kvantová teorie, teorie relativity, jaderná fyzika apod.) pro místní návštěvníky. V „kobce“ jmenované pivnice se konala i celokatederní setkání. Několikahodinové setrvání v nevětrané podzemní prostora s ortodoxními kuřáky, jako byli Z. Kudělásek, L. Dvořák, S. Heža se rovnalo neuvěřitelnému fyziologickému výkonu.

Katedra se snažila vyniknout i na poli sportovním. Po krutých porážkách ve fotbalu a šachu od katedry matematiky dalších aktivit na tomto poli zanechala.

Katedra byla aktivní také ve výletech do hor v letním i zimním období. Řada členů katedry a rodinní příslušníci jezdili na sjezdových nebo aspoň na běžeckých lyžích. Tak např. zájezdy na podnikovou chatu Veroniku se staly zdrojem mnoha vzpomínaných prožitků. V sedmdesátých letech se pořádalo katederní Rallye Kuřim - Svratka. Šlo o recesní podnik, který spočíval v překonání vzdálenosti mezi Kuřimí a Svratkou (cca 80 km) libovolným dopravním prostředkem. Podle zvoleného způsobu překonání vzdálenosti mezi oběma místy byl přidělován handicap tak, aby účastníci dorazili zhruba ve stejný časový okamžik na okraj Svratky. Nejhodnotnější sportovní výkony podali zcela jistě Z. Kudělásek, F. Malý a V. Losík, když uvedenou vzdálenost zdolali pěšky a na kole. Nejkurioznější dopravní prostředek - helikoptéru, použil P. Šustek, skončil však až na 3. místě, protože nebyl naplánován na vítězství. Pak následoval kulturní program v půvabném vysočinském zákoutí na Volákově kopci nad Kameničkami, taneční zábava v Hlinsku nebo posezení u ohničku na břehu hmožděnického rybníka. Kromě jmenovaných se rallye zúčastňovali doc. Říčka, doc. Šantavý, Dr. Cvachovec, Dr. S. Heža, Ing. Schauer, M. Beneš, J. Šimíček, V. Trejbalová.

Zvláštní zábavu inicioval vášnivý nimrod a rybář Dr. Jiří Šimíček. V době své svobodné mladosti jezdil do revíru v oblasti dosud nezatopeného Mušova. Své kolegy (dokonce i kolegyně) získával pro účasti na šoulačkách, honech, rybářských akcích. Úspěšná zakončení honů či lovu se konala na katedře (opět v poloilegalitě v suterénu objektu Žižkova) nebo v bytech členů katedry.

Ve srovnání se současností, kdy cestování doslova po celém světě je možné, se tyto akce mohou zdát zcela nicotné. Pro nás, jejich tehdejší účastníky, znamenaly kus pěkného života a osobní vztahy tehdy vytvořené většinou přetrvávají dodneška.

Umístění katedry

- 1951 - 1958** Gorkého 7 (vedení katedry, posluchačské laboratoře, výzkumné laboratoře, pracovní učitelů),
Veveří 95, budova C (posluchárny C7 a C8, demonstrační sbírky, posluchačské laboratoře a pracovní učitelů),
- 1958 - 1967** Žižkova 17 (vedení katedry, posluchačské a výzkumné laboratoře, pracovní některých učitelů),
Veveří 95, budova C (posluchárny C7 a C8, demonstrační sbírky),

- 1967 - 1970** Žižkova 17 (posluchačské a výzkumné laboratoře, pracovny učitelů, Veveří 95, budova C (posluchárny C7 a C8, demonstrační sbírky), budova A (vedení katedry, pracovny učitelů),
- 1970 - 1990** Žižkova 17 (posluchačské a výzkumné laboratoře, pracovny učitelů, vedení katedry, pracovny učitelů)
Veveří 95, budova C (posluchárny C7 a C8, demonstrační sbírky),
- 1990 - dosud** kasárna Šumavská, budova 5b (posluchačské a výzkumné laboratoře, pracovny učitelů, vedení katedry, pracovny učitelů)

Přehled dosažených graduací členy katedry

- 1985 Milan Beneš, KDP v oboru Zbraně a ochrana proti nim
1956 Jiří Beránek, jmenování docentem
1979 František Cvachovec, KDP v experimentální fyzice
1981 František Cvachovec, jmenování docentem v aplikované fyzice
1998 František Cvachovec, obhajoba habilitační práce v aplikované fyzice
1999 František Cvachovec, jmenování profesorem v oboru Vojenská technika zbraně a munice
1975 Ladislav Dvořák, KDP v oboru Ochrana proti zbraním hromadného ničení
1989 Miroslav Komárek, KDP v oboru Zbraně a ochrana proti nim
1985 Petr Paul, KDP v oboru Zbraně a ochrana proti nim
1962 Jaroslav Říčka, jmenování docentem
1979 Jaroslav Říčka, jmenování profesorem
1978 František Schauer, KDP v oboru experimentální fyzika
1982 František Schauer, jmenování docentem v aplikované fyzice
1989 František Schauer, obhajoba DrSc.
1988 František, Schauer jmenování profesorem ve fyzice kondenzované fáze
1988 Ota Salyk, KDP v oboru elektrotechnologie
1989 Josef Škorpík, KDP v oboru teorie vyučování.
1974 Stanislav Synek, KDP v oboru experimentální fyzika
1974 Pavel Vašina, KDP v oboru experimentální fyzika
1983 Oldřich Zmeškal, KDP v oboru aplikovaná fyzika
1993 Oldřich Zmeškal, obhajoba habilitační práce v materiálovém inženýrství polovodičů
1996 František Vižďa, Phd. v experimentální fyzice
1990 Karel Zubík KDP v oboru experimentální fyzika

Kam kráčíš katedro?

Katedra fyziky po celou dobu své dosavadní existence sdílela svůj osud s armádou naší země, ať byla podoba armády jakákoli. Nejinak její historie pokračuje i v nejnovější době. Poněvadž armádu ČR čeká výrazný vývoj, je možno předpokládat, že také škola a katedra fyziky projde změnami. Přejme oběma, aby to byl vývoj ke stabilitě a prosperitě.

Závěr

Autoři konečné úpravy publikace se omlouvají se za případné nepřesnosti uvedených údajů.